

Jazodan ozod qilish tushunchasi va turlari.

Shohjahon Temirov Boyg'un o'g'li

SHarof Rashidov nomidagi Samarqand

davlat universiteti yuridik fakulteti

***Annotatsiya.** Ushbu maqola jazodan ozod qilishning nozik konsepsiyasini o'rganadi, uning turli xil turlari va oqibatlarini o'rganadi. Mavjud adabiyotlarni o'rganib chiqib, ushbu tadqiqot jazodan ozod qilinishlarni to'liq tushunishga, asosiy prinsiplarga va huquqiy tizimlarda turli xil qo'llanmalarga oydinlik kiritishga qaratilgan. Maqolada jazodan ozod qilish bilan bog'liq murakkabliklarni tahlil qilish uchun huquqiy, axloqiy va ijtimoiy istiqbollarni birlashtirgan multidisipliner yondashuv qo'llaniladi.*

***Kalit so'zlar:** Ozod qilish, jazolash, huquqiy tizimlar, axloq qoidalari, ijtimoiy istiqbollari, sud qarori, jinoiy adolat, inson huquqlari.*

Jazodan ozod qilish jinoiy adolat va axloq sohasida muhim ahamiyatga ega bo'lgan huquqiy prinsipdir. Ushbu maqola ushbu konsepsiyaning qatlamlarini ochishga, turli xil imtiyozlar va ularning huquqiy tizimlar va ijtimoiy normalarga ta'sirini o'rganishga qaratilgan. Kirish qismida jazodan ozod qilishning ahamiyati haqida umumiy ma'lumot berilgan, har tomonlama tahlil qilish uchun zamin yaratilgan.

Jazodan ozod qilishni tushunish uchun huquqiy, axloqiy va ijtimoiy sohalardagi mavjud adabiyotlarni ko'rib chiqish zarur. Ushbu bo'limda asosiy nazariyalar, muhim holatlar va istisnolar haqidagi nutqqa hissa qo'shadigan ilmiy asarlar sintez qilinadi. Turli xil istiqbollarni tahlil qilib, maqola jazodan ozod qilinishga xos bo'lgan murakkabliklarni o'rganish uchun mustahkam poydevor yaratishga qaratilgan.

Jazodan ozod qilishni o'rganish ko'pincha huquqiy asoslar, axloqiy tamoyillar va ijtimoiy me'yorlarni sifatli tahlil qilishni o'z ichiga olgan bo'lsa-da,

ushbu bo'limda qo'llanilgan uslubiy yondashuv ko'rsatilgan. Bu amaliy tadqiqotlar bir o'tilganlik sanasi o'z ichiga olishi mumkin, huquqiy ustavlari, va huquqiy ekspertlar bilan suhbatlar ozod amaliy ilovalar fikr-mulohazalarini qozonish uchun.

Jazodan ozod qilish deganda jismoniy yoki yuridik shaxslar o'z xatti-harakatlari uchun javobgarlikka tortilmaydigan, aks holda jazolanadigan huquqbuzarlik deb hisoblanadigan holatlar tushuniladi. Istisnolar turli xil huquqiy, axloqiy yoki amaliy mulohazalardan kelib chiqishi mumkin. Jazodan ozod qilishning ba'zi umumiy tushunchalari va turlari:

Huquqiy Himoya:

- O'zini himoya qilish: shaxslar, agar ular o'z xatti-harakatlari zarar yetkazish xavfiga zaruriy javob ekanligini isbotlay olsalar, jazodan ozod qilinishi mumkin.

- Aqliy norasolik: ba'zi huquqiy tizimlar aqli zaif shaxslar o'z xatti-harakatlari uchun ma'naviy aybdor bo'lmasligi va jazodan ozod qilinishi mumkinligini tan oladi.

- Majburlash: agar biror kishi jiddiy zarar yoki o'lim tahdidi ostida jinoyat sodir etsa, u majburlash tufayli jazodan ozod qilinishi mumkin.

Diplomatik Immunitet:

- Diplomatlar va ayrim xorijiy amaldorlarga diplomatik munosabatlarning uzluksiz ishlashini ta'minlash uchun ko'pincha qabul qiluvchi mamlakatda jinoiy javobgarlikka tortilishdan immunitet beriladi.

Qonuniy Imtiyozlar:

- Ba'zi qonunlar muayyan holatlarda jazodan muayyan ozod qilishni o'z ichiga olishi mumkin. Masalan, qonun hayotni saqlab qolish protseduralarini bajaradigan tibbiyot mutaxassisleri uchun imtiyozlar berishi mumkin.

Voyaga yetmaganlar uchun Adliya tizimi:

- Ko'pgina yurisdiksiyalarda voyaga yetmaganlar uchun alohida Adliya tizimi mavjud va ma'lum yoshga to'lmagan shaxslar jazodan ozod qilinishi yoki unchalik og'ir bo'lmagan jazoga tortilishi mumkin.

Kechirim va kechirish:

- Davlat rahbarlari yoki boshqaruv organlari shaxslarni qonunda belgilangan jazodan ozod qilib, afv etish yoki afv etish huquqiga ega bo'lishi mumkin.

Guvohlar uchun immunitet:

- Huquqni muhofaza qilish organlari yoki sud jarayonlari bilan hamkorlik qiladigan guvohlarga ularning ko'rsatmalari evaziga prokuratura daxlsizligi berilishi mumkin.

Korporativ Immunitet:

- Ba'zi hollarda korporatsiyalarga immunitet berilishi yoki muayyan harakatlar uchun javobgarlikni kamaytirish mumkin, ayniqsa ular hokimiyat bilan hamkorlik qilsalar yoki tuzatish choralari ko'rsalar.

Yaxshi samaralik Qonunlar:

- Ba'zi yurisdiksiyalarda jarohatlangan yoki xavf ostida bo'lganlarga ixtiyoriy ravishda yordam ko'rsatadigan shaxslarga immunitetni ta'minlaydigan qonunlar mavjud, agar ularning harakatlari vijdonan bo'lsa.

Amnistiya:

- Hukumatlar amnistiya e'lon qilishi mumkin, odatda siyosiy sabablarga ko'ra yoki yarashishni rag'batlantirish uchun bir guruh shaxslar yoki butun aholi uchun umumiy avf.

Voyaga yetmaganlar uchun imtiyoz:

- Voyaga yetmaganlar muayyan huquqiy oqibatlardan ozod qilinishi yoki xuddi shu huquqbuzarliklar uchun kattalarga qaraganda kamroq og'ir jazolarga duch kelishi mumkin.

Shuni ta'kidlash kerakki, jazodan ozod qilish yurisdiksiyalar, huquqiy tizimlar va madaniy kontekstlarda sezilarli darajada farq qilishi mumkin. Huquqiy tamoyillar va axloqiy mulohazalar turli vaziyatlarda ozod qilish asoslarini aniqlashda hal qiluvchi rol o'ynaydi.

Muhokama bo'limida maqola natijalarni tanqidiy tahlil qilish bilan shug'ullanadi. Unda axloqiy mulohazalar, ijtimoiy oqibatlar va jazodan ozod qilish bilan bog'liq potentsial muammolar o'rganiladi. Ushbu bo'lim adolat va rahmshafqat o'rtasidagi muvozanat bo'yicha muloqotni rag'batlantiradi, imtiyozlar

huquqiy tizimning umumiy maqsadlariga qanday hissa qo'shishi yoki ularni qanday buzishini o'rganadi.

Xulosalar:

Adabiyotlar tahlili, usullari va natijalaridan kelib chiqib, xulosalar bo'limi maqolaning asosiy tushunchalarini sintez qiladi. Bu jazodan ozod qilishning asosiy mavzulari va oqibatlarini ta'kidlab, huquqiy tizimlarda muvozanatli va nuansli yondashuv zarurligini ta'kidlaydi.

Maqola siyosatchilar, yuridik amaliyotchilar va olimlar uchun amaliy takliflar bilan yakunlanadi. U huquqiy asoslarni takomillashtirish, axloqiy ko'rsatmalarni takomillashtirish yoki jazodan ozod qilishni tushunish va qo'llashdagi mumkin bo'lgan bo'shliqlarni bartaraf etish yo'llarini taklif qilishi mumkin.

Aslini olganda, ushbu maqola zamonaviy jamiyatlarda adolat va rahm-shafqatning murakkabliklari bilan kurashayotgan akademiklar, yuridik mutaxassislar va siyosatchilar uchun qimmatli manbani taklif qilib, jazodan ozod qilishni har tomonlama o'rganishni ta'minlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Jinoyat huquqi. Umumiy qism: Darslik (To'ldirilgan va qayta ishlangan ikkinchi nashri) / R. Kabulov, A. A. Otajonov va boshq. - T.: O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi, 2012. 414-b.
2. Рустамбоев М.Х. Ўзбекистон Республикасининг Жиноят кодексига шарх [Қайта ишланган ва тўлдирилган иккинчи нашр. 2016 йил 1 ноябргача бўлган ўзгартириш ва қушимчалар билан] умумий қисм / М. Рустамбоев. Тошкент: Адолат, 2016. 520-б.
3. Рустамбоев М.Х. Ўзбекистон Республикасининг Жиноят кодексига шарх [Қайта ишланган ва тўлдирилган иккинчи нашр. 2016 йил 1 ноябргача бўлган ўзгартириш ва қушимчалар билан] умумий қисм / М. Рустамбоев. Тошкент: Адолат, 2016. 580-б.
4. О'zbekiston Respublikasining Jinoyat-ijroiya kodeksi, 164-moddasi beshinchi qismi

5. Рустамбоев М.Х. Ўзбекистон Республикасининг Жиноят кодексига шарҳ [Қайта ишланган ва тўлдирилган иккинчи нашр. 2016 йил 1 ноябргача бўлган ўзгартириш ва қушимчалар билан] умумий қисм / М. Рустамбоев. Тошкент: Адолат, 2016. 580-б